

TEATRUL ÎN ANTICHITATE

A. TEATRUL GREC (secolul VI și V î.e.n.)

Teatrul grec are origine religioasă: Dionysos, zeul vinului și al fertilității, era celebrat de trei ori pe an prin sărbătorile (festivitățile) dionysiace (Dionysiile). Dacă prima și a doua dionysie se țineau iarna, a treia, Marea Dionysie, avea loc primăvara, simbol al trezirii la viață, al însămânțării și al începutului.

Zeul DIONYSOS

Mască de teatru reprezentându-l pe Dionysos (lut ars; Muzeul Luvru)

Marea Dionysie dura cinci zile consecutive, de la răsăritul până la apusul soarelui. Deschiderea festivităților se făcea prin procesiuni și ceremonii în onoarea lui Dionysos. În jurul templului său, se dansa, se cânta, se recitau dithyrambi în cinstea eroilor greci. Urma un Concurs de dramaturgie, acordându-se câte o zi întreagă ascultării pieselor fiecărui concurent ce trebuia să creeze o tetralogie: trei tragedii pe același subiect și o dramă satirică. Autorul care se considera că a creat cea mai bună piesă era recompensat cu un țap (tragos).

Cu timpul, în jurul templului lui Dionysos s-a creat un loc specific, special pentru reprezentații teatrale. La început, piesa era spusă doar de Cor. Se spune că prin secolul VI î.e.n., un autor dramatic, Thespis, a introdus în spectacol primul actor, numit protagonist (chiar Thespis a fost acest prim actor). În timp ce Corul recita dithyrambii piesei, actorul intercala versuri, interpretând toate rolurile. Mai târziu, Eschil a introdus al doilea actor iar Sofocle pe al treilea.

Cum se organiza un spectacol de teatru?

Pregătirea se făcea tot anul. La Athena, unul dintre marii magistrați (numit **archonte**) ai cetății alegea (numea) unul sau mai mulți responsabili cu organizarea corului

(**corifeu**), poezii și protagoniștii (actorii principali). Membrii corului erau aleși de corifei dintre cetățenii bogați: 12 -15 membri pentru corul tragic, numiți **coriști**, și 24 pentru corul comic, numiți **coreuți**. De asemenea, corifeul trebuia să asigure hrană și vin pentru spectatori.

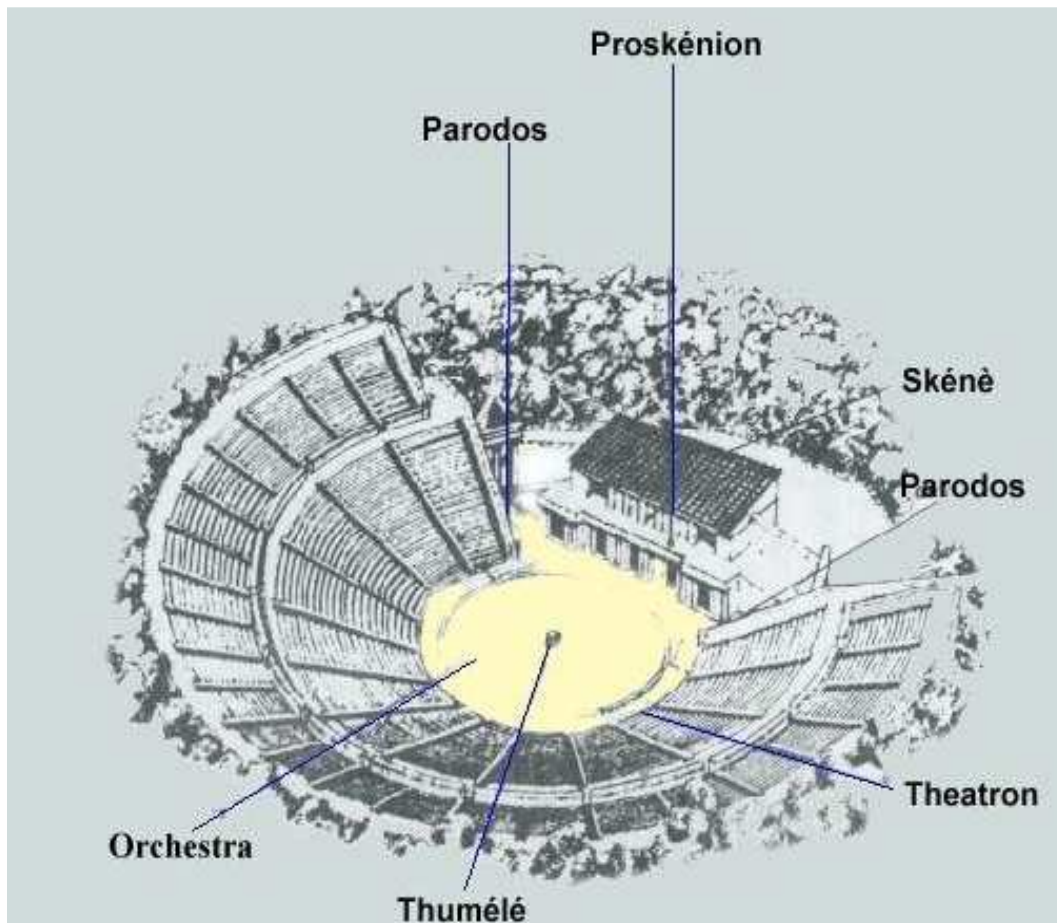
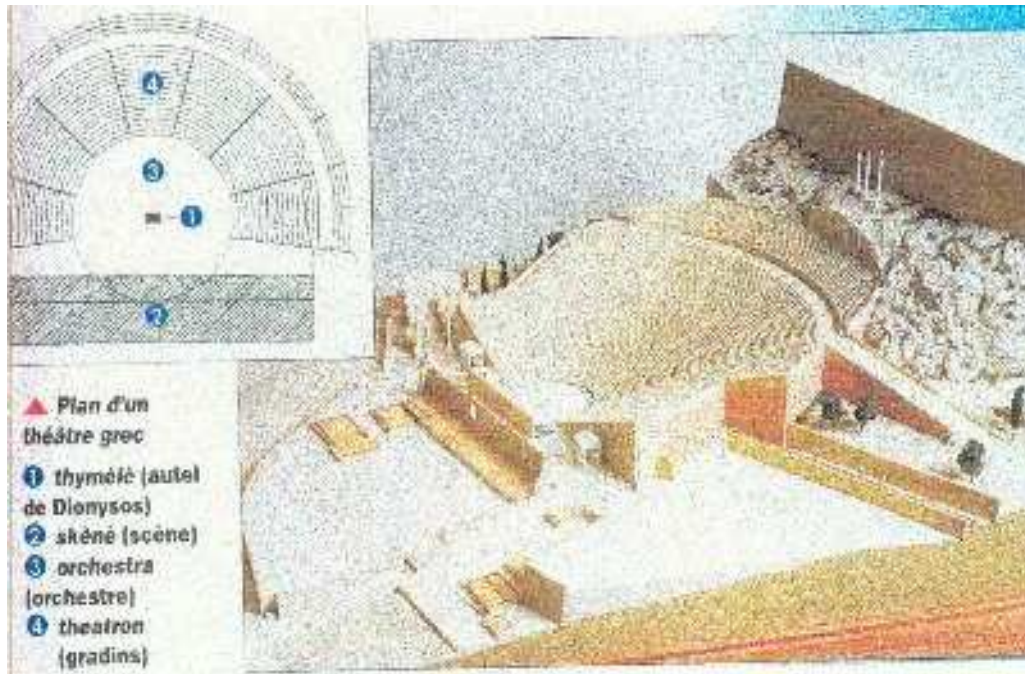
Toate persoanele implicate în spectacol erau numai bărbați. Rolurile feminine se jucau tot de bărbați. Femeile și sclavii nu aveau dreptul de a fi decât spectatori, totdeauna însoțiți de un cetățean.

Poezii (autorii pieselor), coriștii și actorii erau plătiți pentru munca lor. Poetul era și autor și regizor, el putea fi ajutat doar de un corifeu.

Exista și un **jury**, alcătuit din 10 cetățeni, aleși prin tragere la sorți. Juriul atribuia 6 premii simbolice: 2 pentru actori, 2 pentru cor și 2 pentru autori. Autorii (poezii) primeau cununi de lauri.

Construcția teatrală: Theatron

- amenajat în aer liber, pe o pantă sau o colină
- scena - nu e vorba de scena din ziua de azi ci de peretele din fundal, cu unul sau două etaje
- jilțul lui Dionysos (Thumele)
- proscena - în fața scenei, unde jucau personajele
- orchestra - la baza scenei, de formă circulară unde evolua corul
- paradele (parados) - pe unde intra și ieșea corul
- theatron – toată construcția în semicerc a gradinelor
- Vezi imaginea : formă circulară, înconjurată de gradene (4) În centru se afla orchestra (3), cu fotoliul lui Dionysos (1). În spate era scena, în fața căreia jucau personajele (2)

Gradenele – locurile pentru spectatori. Locurile erau atribuite în funcție de categoriile sociale.

Orchestra (locul în formă de cerc) – se așezau corul, dansatorii, cântăreții, muzicienii. Aici se găsea un jilț al lui Dionysos, dar și un loc de sacrificiu.

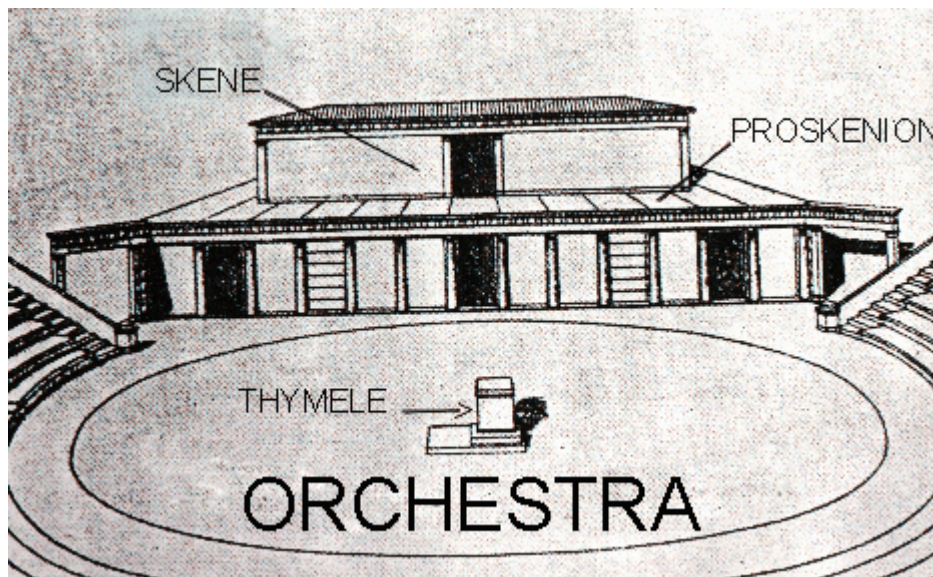
Prosceniul era locul pentru actori (o estradă îngustă și lungă din lemn). În spate erau culisele (skene).

Tot edificiul teatral era construit în preajma unui templu închinat lui Dionysos.

Actorii erau costumați simplu sau somptuos, în concordanță cu rolul interpretat, purtau măști uriașe (din lut ars) și coturni (pantofi cu tălpi groase de lemn care să-i înalțe cât mai mult).

Publicul se manifesta liber, râdea și urla, fluiera, aplauda, adresând laude sau obscenități actorilor (la comedii) sau urla de spaimă la tragedii (cum povestesc Platon și Aristotel)

Exista chiar și o poliție specială, înarmată cu bâte care așeza și disciplina publicul pe gradene, prevenea certurile și încăierările.

Teatrul din Delos (reconstrucție)

URME CONTEMPORANE ALE TEATRELOR ANTICE GRECEȘTI

1. Teatrul de la Syracuza în Sicilia. S-au păstrat doar fundațiile scenei

2. Teatrul de la Taormina, construit în secolul III îen, utilizat și azi. S-a păstrat orchestra și ruinele scenei

Teatrul de la Epidaur

Dramaturgia greacă

a. TRAGEDIA

În vechea Eladă exista **tradiția rostirii de versuri** frumoase. Aezii (recitatorii, precum era Homer) erau chemați în palatele senioriale pentru a-și recita poemele-poveste, se organizau festivități publice în care aveau loc astfel de recitări. Atena a fost cetatea care a păstrat multă vreme această tradiție.

Foarte important era și interesul grecilor pentru **manifestările rituale cu caracter religios**, închinare zeilor. Aceste ritualuri aveau adesea și părți cu caracter dramatic. În timpul acestor ritualuri, oamenii aveau un comportament care includea diverse stări emoționale, de la durere și milă, la teamă și încredere, speranță, curaj. Cultul zeului Apollo, al zeiței Demeter sau al lui Dionysos – cele mai răspândite și mai cunoscute.

Cultul lui Dionysos s-a manifestat diferit în teritoriul Greciei antice. În nord, el era considerat un zeu al vegetației, al revenirii la viață, al fertilității, capabil să se metamorfozeze și să se travestească fie în animale (capră, taur), fie în demoni sau într-un frumos adolescent care tortura sufletele și trupurile tinerelor. I se închinau cântece și dansuri frenetice, fanatice, cu alergări epuizante prin munți de către tineri, fete și băieți. În sud, însă, el era un zeu cuminte, al agriculturii și al pământului, era generos, bun cu oamenii, nu avea porniri sălbatice.

Toate aceste practici vor face posibilă nașterea **TRAGEDIEI** ca specie literară, dramatică.

Subiectele erau povești luate din viața zeilor, apoi din viața oamenilor confrunțați cu voința zeilor, din legende populare. Grecii au fost mereu tentați să facă vizibilă lumea invizibilă a zeilor în care credeau, să aducă în lumea lor obișnuită măreția acestor divinități cărora li se închinau și de care se temeau.

Eroii acestor povești erau tipuri generale ale umanității. Personaje cu trăsături eroice, oameni cu dimensiuni sufletești care ies din comun, care nu sunt zei, dar au măreția și grandoarea acestora. Caracteristica lor esențială era forța morală cu care înfruntau loviturile vieții, încercările cerute de destin.

Temele nu erau foarte diversificate, ci chiar restrânse la o situație cheie: un erou prezentat într-o încleștare necruțătoare cu destinul, cu o durere morală sau cu o pasiune violentă. Lupta aceasta era inegală, omul era învins (el nu era egalul zeilor, singurii capabili să învingă în astfel de situații), dar în căderea lui eroul nu-și pierdea măreția.

Intriga (desfășurarea acțiunii) nu era nici ea complicată, nu erau multe fapte, multe peripeții, era o poveste simplă, ușor de înțeles de cei care o ascultau sau o urmăreau pe scenă.

Structura tragediei era mai elaborată. Faptele se etalau printr-o alternare a părților cântate de cor (elementul coral era predominant) și cele rostite de actor. Se începea cu un PROLOG (la început un monolog, devenit ulterior un dialog între cor și actor), urmau

EPISOADELE (la început au fost trei, apoi patru) care prezentau intriga. Fiecare episod era separat de câte un cântec al corului. Deznodământul se numea EXOD.

Pe scurt, tragedia înseamnă: acțiune “mare și serioasă”, personaje nobile, ilustre, oameni mari. Faptele trezesc mari sentimente (teroare, frică, compasiune), printre evenimente numărându-se de obicei și unele funeste. Lupta cu propriul destin este cel mai obișnuit semn al tragediei.

Etimologia termenului tragedie: cuvântul **tragos** (țap). Poveștile despre rolul țapului în cetatea grecească sunt controversate și numeroase: sacrificiu pentru Dionisos ; semnul satirilor ; recompensă pentru autorii care câștigau concursurile de dramaturgie ; etc.

Funcția principală a tragediei, după Aristotel, este catharsis-ul (sau purificarea emoțională). Această funcție face ca teatrul grecilor să fie înainte de orice o artă, un spectacol și nu doar o simplă ceremonie. Și ne mai poate face să gândim că legătura cu **tragos** este una simbolică: un cântec al victimei sortită morții tragice, cântec ce va duce spaimile spectatorilor spre purificare.

Caracteristici compoziționale ale tragediei: deznodământ sângeros și inevitabil, suferința personajelor disproporționată în comparație cu faptele comise, spaimile și suferințele îndurate de protagoniști sunt considerate de public nedrepte și insuportabile din punct de vedere uman, publicul simte spaimă sau dezgust (să nu uităm că Oedip este un personaj incestuos și paricid).

Filozofii Platon (în dialogul *Republica*) și Aristotel (în *Poetica*) vorbesc despre tragedie ca despre o **imitație în acțiune** (*mimesis*). Orice artă, cu atât mai mult poezia (literatura) este o **imitare a realului**.

Autorii reprezentativi

Eschil. Este socotit părintele tragediei. A scris peste 90 de tragedii, dar s-au păstrat doar șapte. Trilogia *Orestia*, păstrată integral, este socotită un monument al literaturii antice. Ea este compusă din piesele *Agamemnon*, *Choeforele* și *Eumenidele*. Alte piese ale sale: *Perșii*, *Rugătoarele*, *Cei șapte împotriva Tebei*, *Prometeu înlănțuit*.

Sofocle. A scris peste o sută de piese. Nu s-au păstrat decât vreo șapte. Cele mai cunoscute sunt *Antigona*, *Electra*, *Filoctet*, *Ajax*, *Oedip rege*, *Oedip la Colonos*.

Euripide. De la el s-au păstrat foarte multe piese: *Hecuba*, *Oreste*, *Medeea*, *Fenicienele*, *Alcesta*, *Andromaca*, *Ifigenia în Aulida*, *Ifigenia în Taurida*, *Bacantele*, *Electra*, etc.

Imagine din spectacolul Danaidele, regia Silviu Purcărete

Imagine din

spectacolul Phaedra, regia Silviu Purcărete